

מריו לוי

מריו (משה) לוי

אבי החקלאות האורגנית בישראל

מה הם מחכים שם במחלקה לפרסי ישראל? שיהיה בן 100? לפרס לאומי על תרומה לחברה ולמדינה ראוי מריו לוי לא פחות מפורצי הדרך בייצור הטפטפות • "כדבר החשוב ביותר ראיתי את החייאת הקרקע, כי זה היסוד העיקרי לבריאותה ולפוריותה, ומכאן לבריאות הצמח והפרי ומי שניזון מהם"

שמעון וילנאי

הקונבנציונאלית" סיפר מריו לקהל שור מעיו בעת קבלת ה"דוקטור" בבר-אילן. "בקיבוץ גידלו באותם ימים ירקות וגידולי שדה. בעמק בית שאן לא היה הידע הדרוש לעשות חקלאות" אומר לי מריו לוי בשיחתנו בקיבוץ הוותיק. "צריך להביא בין. עמק בית שאן פעיל בתנאים מיוחדים. חום כבד בקיץ. ממש לוהט כאן והקרקע שמכילה הרבה גיר לא יכולה לשאת כל גידול חקלאי שאתה חפץ בו. קרה בחורף, מיעוט גשמים וחום אימים בקיץ. כל הקללות שרק אפשר להעלות על הדעת".

"היינו צריכים ללמוד מה לגדל. לא היה לנו ממי ללמוד. לפני שקם הקיבוץ, בשנות השלושים של המאה ה-20 התגוררו באזור גרמנים נוצרים בהתיישבות בודדים. הם גידלו 300 דונם בננות ובלילה אחד הכל קפא. גידלו תפוחים ואגסים - לא ראו אגס ואף לא תפוח אחד".

מריו ממשיך להפליג אל העבר הרחוק: "ברחובות היתה תחנת ניסיונות וגם שם לא ידעו איך לגדל. יהודי מבית אלפא, שלומי צקי, ניסה לגדל. זרענו שעועית והיא מתה מהגיר שבבטן האדמה. היו לנו 5000 דונם, הרוב פלחה.

במאי 2013 העניקה אוניברסיטת בר-אילן בשם חבר הנאמנים שלה תואר דוקטור לפילוסופיה לשם כבוד למריו (משה לוי) על תרומתו רבת השנים לחקלאות האורגנית בישראל. התיאור הממוסגרת תלויה על קיר החדר המרכזי בביתו של מריו בקיבוץ. לא הוא שהפנה את תשומת ליבי לתעודה שעל הקיר. הוא כל כך צנוע ש"אני לא עושה מזה עניין". צילמתי את תעודת ההוקרה והכבוד האקדמי שהוענק לאיש המיוחד הזה. אבל זה לא מספיק. ראוי הוא להרבה יותר מכך. ואני אכן מקווה שמי שהו יתעשת ויחליט להעניק למריו את הפרס הבכיר ביותר של מדינת ישראל. אגב, לא פעם ולא פעמיים היו מי שהמליצו בשנים האחרונות על מריו לוי לפרס ישראל לחקלאות, והוועדה דחתה את ההמלצות. מריו ידע וקיבל את "דין התנועה". זה לא מאוחר ואם לא "פרס ישראל" אז לפחות פרס על מפעל חיים ותרומה לחברה ולמדינה.

היכנונו לסיפור חיים ארוך ומגוון כאחד. מריו נולד באיטליה ובן 17 הגיע לקיבוץ בעמק בית שאן, אחד מקיבוצי "חומה ומגדל". "כבר בראשית ההתיישבות התחלנו להצליח בחקלאות

מרת חקלאות אורגנית - אמרת מריו לוי. חבר הקיבוץ הדתי שדה אליהו בעמק בית שאן, מזוהה יותר מכל מוצר אחר עם חקלאות אורגנית במדינת ישראל. לאן שלא תפנה, איזו שאלה שלא תציג תקבל תשובה "אורגנית" ובצמוד לה - אתה מכיר את מריו לוי? אתה יודע מי זה מריו לוי? נפגשת עם האיש הפעיל, הנמרץ והתוסס מריו לוי?

כן, נפגשתי עם מריו לוי. לא פעם, לא פעמיים. הרבה פעמים. בכנסים, באירועים מקומיים כאלה ואחרים. באתי אליו לביתו בקיבוץ כדי ללוות אותו בשבילי הקיבוץ כשהוא נוהג ביד רמה בקלנועית, ולשוחח אתו אחד על אחד ולראות שהאיש זוכר הכל, יודע הכל, מבין הכל, צלול, בהיר מחשבה וזה בהחלט לא דבר מוכן מאליו. שכן, בחודש ינואר השנה ציין מריו לוי את יום הולדתו ה-91!!!

מסכת חייו של מריו ארוכה ומרשימה. תרומתו לחקלאות ישראל רבה עד מאד וראויה להוקרה לאומית. מה הם מחכים שם במחלקה לפרסי ישראל? שיהיה בן 100? לפרס לאומי על תרומה לחברה ולמדינה ראוי מריו לוי לא פחות מפורצי הדרך בייצור הטפטפות.

דוקטור כבוד

למרות ההצלחה שלנו בחקלאות הרג'י לה, אחרי הסתכלות ומעקבים התחלתי לערער על השיטה הנהוגה. חיצונית כמעט הכל נראה יפה, מוצלח, כלכלי, אך כשמתעמקים הדברים נראים אחרת. גם בחקלאות הרגילה סבלנו: וירוסים, מזיקים, מחלות עלים, מחלות שורש,

כלל חיוביות, אך לזמן מוגבל".
מריו מציג בפנינו מספר דוגמאות של תקלות: "בשנות השישים הוצע לנו לגדל גזר ללא שימוש בחומרי הדברה עבור בית חרושת למזון תינוקות בגרמניה. הסכמנו וביצענו גידול על פי ההוראות. לאחר המשלוח הראשון קיבלנו תלונה שבגזר נמצאו שאריות של דיאלדרין מקבוצת ה־ ד.י.טי.טי. בתחילה סירבנו להאמין, אך במשך השנים הבנו שאלו שאריות של החומר שעשינו בו שימוש נגד חיפושית קרקע במינן של קילוגרם אחד לדונם שש שנים קודם לכן. בחי לוף הזמן נתקלנו בהפסקת היעילות של חומרי הדברה אלו ואחרים. דוגמא טי־ פוסית היתה לנו כאשר גידלנו חצילים והחומר שהדברנו בו את האקרית הא־ דומה הפסיק לפעול. במוסדות ההדרכה והמחקר לא האמינו לנו. במשך השנים התופעות האלה גברו".

ועוד: "התבקשתי על ידי חקלאים ממשק שיתופי בגולן ליעץ להם בתכנון של מחזור זרעים. ביקשתי לסייר בשטח המדובר. הם גידלו באותה עת חמישה

גם אחרי חמש שנים היה נזק רציני לסלק סוכר שזרענו על אותו השטח. מצאנו הרבה יתרונות לחיפוי קרקע בחומר טבעי. אחד הדברים המפתיעים ביותר היה שמתוך כל שטח הפלפל שגידלנו, 80 דונם, חיפינו בתבן 3 דונם בשורות הזרעה. כל החלקה הגדולה הותקפה כל העונה בזחלי פרודניה ורק שלושת הדונמים שהיו בחיפוי תבן לא הותקפו. גידלנו כרפס עלים לתעשייה. כמה שבועות אחרי השתילה ביקרו מדריכים ממשד החקלאות והם מצאו כמה התחלות של מחלות ומזיקים. השאירו בידי רשימה עם חמישה סוגים של חומרי הדברה לריסוס. ראיתי את הגידול שמתפתח בכל עוצמתו ויכול להתגבר על בעיותיו. כך באמת קרה. לא טיפלתי בשום חומר והיבול והטיב היו מצוינים. רק שמירה על כל הכללים מביאה להצלחה".

מריו לוי מספר לי שבאחד הימים הגיע לקיבוץ המדריך הראשי לירקות עלים חיים אבירם. גידלנו באותה עת סלרי עלים. המדריך אמר תרססו את

"היום, שני אחוזים מהחקלאות הרגילה היא אורגנית. אני מאמין שכל עשר שנים נגדיל את החקלאות האורגנית בין אחוז ל־5 אחוזים. הרבה תלוי במשרד החקלאות שלפי שעה אינו מספק מדריך. אם המשרד לא יפעל, יהיה קשה להתקדם. בתחום הייצוא - עשרה אחוזים של הייצוא החקלאי מישראל הוא אורגני."

בעיות אחסנה, ריבוי ריסוסים, תקלות בחומרי הדברה וקוטלי עשבים, פגיעה באנשים העוסקים בחומרי הדברה, הפסקת יעילות של חומרי הדברה. היינו צריכים לרסס 30-40 פעם בעונה. עשינו חקלאות טובה לפי ההוראות אבל השימוש במשנו בהמון רעלים. התחלנו לשאול את עצמנו לאן כל זה מוביל. הפתרונות של החקלאות המקובלת היו בדרך כלל תוספת דשנים, החלפת חומרי הדברה, בחירת זנים עמידים. התוצאות היו בדרך

מיני ירקות. הבחנתי מיד שכולם נפגעו מקוטלי עשבים שניתנו באותה עונה, או בעונות קודמות. המראה היה מזעזע".
ודוגמא אחרת: "גידלנו הרבה סלק סוכר. באחד השדות על שטח של 100 דונם, תוך כדי נביטה - נבטי הסלק הת־ ייבשו. חשבנו שאולי יש מחלת שורש או מזיקי קרקע שהתקשינו למצוא. זרענו את השטח מחדש וגם הפעם הנבטים נפלו. התברר לנו שהקטל נבע מקוטל עשבים שניתן לבקיה שנה קודם לכן.

השטח. אני התעקשתי לא לרסס. ניסי תי ויצא מצוין. בטבע יש לא רק מזיקים אלא גם אויבים טבעיים. מפעל ה"ביר ב" שלנו הוא בית חרושת ענק של אר־ יבים טבעיים, שמוכיחים את יעילותם בשטחי הגידול".

"מר אורגני" מציין כי "היה שכן בבית אלפא "משוגע" לאורגני, חיים פלדנר שלא ידע איך להעביר לציבור את הח־ שיבות האורגנית. אני לעומתו ידעתי להסביר ולא רק בתוך הקיבוץ. המוטו

24 נכדים, 28 נינים

מריו לוי נולד בחודש ינואר 1924 בטריאסט, איטליה. בן 16 עלה לארץ. בן 20 נישא לפריווה, אותה הכיר כמתנדבת שבאה לשדה אליהו. פריווה נפטרה לפני 8 שנים בת 86. "היינו נשואים 65 שנה. היו לנו 35 שנים של עבודה משותפת בשדה אליהו. מריו בוגר בית הספר החקלאי מקווה ישראל, שם למד שנתיים. "היה קורס מיוחד לעליית הנוער". למריו חמישה ילדים: הבכור אבי(מנחם) בן 70 חקלאי-גימלאי, נשוי+8 ילדים, כיום אספן מצוות. יהושע(67) נשוי, אירית ברט(65) נשואה+4 ילדים. ניהלה שנים את חנות המכולת בקיבוץ סעד. הסב של בעלה היה המנהל הראשון של בנק לאומי לישראל(בל"ל), בועז(59)נשוי+8 ילדים, מגדל אורגני בקיבוץ שדה אליהו, שמשון(50) נשוי+4 מתגורר במודיעין, עובד במפעל בטחוני. למריו, כרגע, 24 נכדים ו-28 נינים. הנינה הבכורה בת 18, בשירות לאומי.

היה חבורה של אנשים שהולכים לכיוון מסוים. מאד רציני שהנושא הזה יקיף את כל עם ישראל, לא משהו פרטני באזור שלנו, בעמק בית שאן. למשך רד החקלאות הגיע בשנות החמישים והשישים של המאה הקודמת אורח משוייץ שייסד את החקלאות האורגנית בארצו. הוא היה פרו ישראלי, ד"ר מילר שמו, הוא בא שנה אחרי שנה ובכל פעם דיבר בשבח החקלאות האורגנית. אחרי שסיים לדבר וסגר את הדלת כולם צחקו ממנו. בביקור השמיני שלו אמר למאר-חיו במשרד החקלאות: תנו לי אדם, אני משלם לו טיסה ואירוח שיבוא אלינו וי-עבור אצלנו השתלמות מקצועית ואחר-כך יביא לישראל את תורת החקלאות האורגנית כדי ליישם אותה בשטח. באותה עת ניהלתי את ענף הירקות וגידולי שדה בקיבוץ. הרווחנו משיווק ירקות לשוק המקומי ולייצוא. הקיבוץ הסכים לעשות ניסוי של 3 שנים ולגדל אורגני. חברתי למספר אנשים בצוותא עם שמואל מלר שהיה מדריך ראשי לירקות וגוטפלד שהיה מדריך לזבל אורגני, ועשינו חקלאות אורגנית על שטח של 200 דונם. עשרה גידולים. כל גידול הצליח. זה היה פלא בלתי רגיל. המדריכים אמרו לי שמגידול החיטה לא ייצא כלום. גם לא מגידולים אחרים. איש מאנשי המקצוע לא האמין. החק-לאות האורגנית חילצה אותנו מגידולים כושלים".

מריו לוי אומר לנו כי לאורך שנים כל המחשבות שלו היו על עולם הטבע, על ההתנהגות האקולוגית, על החקלאות, ובמיוחד על חיי הקרקע ועל אי התועלת המוחלטת של הכימיקלים הסינטטיים. "כדבר החשוב ביותר ראיתי את החייאת הקרקע, כי זה היסוד העיקרי לבריאותה ולפוריותה, ומכאן לבריאות הצמח והפ-רי ומי שניזון מהם". כך החל ללמוד את החקלאות האורגנית. תחילה מהנעשה בארץ, אח"כ מספרות עולמית, מהנ-עשה באירופה, ובמיוחד בשווייץ. מריו

לחה כמעט בכל גידולי השדה והירקות. על 200 דונם גידלו תפוחי אדמה, גזר, שומר, בצל, סלק, מספוא, בקיה, חיטה, תירס, דוחן. כעבור שלוש שנים משרד החקלאות הכיר בהצלחת השיטה אך התמיכה היתה מועטה. לאחר ההצל-חה בשדה אליהו היה ברור שאם רי-

הגיע למסקנה שזאת החקלאות הנכונה והמעשית. "היה חסר לנו ידע וניסיון. משרד החקלאות לא הסכים ללוות ול-תמוך. לכן קיבוץ שדה אליהו קיבל את המלצתי, לקח על עצמו את כל הסיכ-נים והתחיל לגדל לבד". בשלוש השנים הראשונות היתה הצ-

צים להפיץ את השיטה בארץ יש צורך בהקמת גוף מרכזי ארצי שיוביל את הנושא כולו. כך נוסד הארגון לחקל-אות אורגנית. הארגון היה חייב לקחת על עצמו תפקידים רבים: לימוד החקלאות האורגנית, ידע בכל ענף חקלאי בגידולים שונים, בעונות שונות. הארגון עסק בהדרכה, בפיקוח, בשיווק, בייצוא, בהסברה, בקורסים, ביחסי חוץ והכל מכסף עצמי.

מריו לוי מדגיש כי כדי להכיר את היסודות העיוניים והמעשיים של החקלאות האורגנית צריך לדעת שהיא כוללת ארבעה היבטים: אקולוגי, בריאותי, חקלאי ויהודי. "החקלאות הרגילה כמעט לא שמה לב לצד האקולוגי. היא גורמת להתערבות חריפה בתהליכים טבעיים:

הגידולים. והמבט היהודי-אנושי: מסור רת ישראל רואה בשמירת החיים ובריאות האדם מצווה גדולה. כדי לאפשר לאדם לקיים את ייעודו המוסרי והרוחני בעולם הזה. בתפיסת העולם הערכית היהודית שלנו, החקלאות האורגנית היא חלק חשוב מתוך התפיסה הכוללת של יחסו של האדם לבריאה, מקומו בטבע ויחסו לעולם הטבע שלנו. עלינו לשמור מכל משמר על הנכס הגדול שקיבלנו מבורא עולם, שהבטיח לנו את הארץ הקטנה בין המדבר והים. עלינו לשמור אותה מכל נזק. המצווה "לפני עיוור לא תיתן מכשול" חלה גם על החקלאי שמ-שווק תוצרת פגומה בדרגות שונות של כימיקלים שעלולים לפגוע בתפקוד גוף האדם".

ובני האדם שאוכלים מזון עם רעלים. האיזון הפנימי של תמיסות שבתוך הצמחים ובקרקע משתנה על ידי שימוש בכימיקלים. גם על ידי עיבודים לא נכונים. אומרים שאסור להפוך את הקרקע, אנחנו מעבדים עם כלים שלא יהפכו את הקרקע שהיא גוף חי. כל ס"מ מקיל מיליונים של מיקרו-אורגניזמים שונים. מחרשה - פסולה. השימוש שלנו הוא בכלים שלא הופכים קרקע - סבסוילר".

אז מתי החקלאות האורגנית תשיג יתרון על זו הקונבנציונלית?

"היום, שני אחוזים מהחקלאות הרגילה היא אורגנית. אני מאמין שכל עשר שנים נגדיל את החקלאות האורגנית בין אחוז ל-5 אחוזים. הרבה תלוי במש-

"בתפיסת העולם הערכית היהודית שלנו, החקלאות האורגנית היא חלק חשוב מתוך התפיסה הכוללת של יחסו של האדם לבריאה, מקומו בטבע ויחסו לעולם הטבע שלנו. עלינו לשמור מכל משמר על הנכס הגדול שקיבלנו מבורא עולם, שהבטיח לנו את הארץ הקטנה בין המדבר והים. עלינו לשמור אותה מכל נזק"

הצטברות כימיקלים בקרקע והצטברות ניטריטים שיכולים להתווסף לאקוויפר של מי שתייה. צמצום כמויות הדשנים וחומרי הדברה יכולים להיות תרומה לאיכות הסביבה העולה על כל מה שמשרד הגנת הסביבה מצליח להשיג בתהליכי מחזור שונים".

"הוכח שחומרי הדברה וכל החומרים הסינטטיים מסכנים את בריאותו של האדם. למרות שהחקלאות האורגנית היא בתחילת הדרך היא הוכיחה עד היום שבכמה גידולים וענפים יש תוצאות טובות גם בכמויות וגם באיכויות. אחד הקשיים שיש לחקלאות האורגנית הוא בשליטה על העשבייה. עלינו לראות את העשבייה לא כאויב מספר אחד של החקלאות אלא באילו פעולות לנקוט כדי למנוע את השתלטות העשבייה על

מריו לוי מגלה כי חקלאות אורגנית פתרה בעיה של כתמים שהיו בגזר. "לא מצאתי אף לא זחל אחד בירק. השיריר תים להגנת הצומח בדקו ומצאו שהכל נקי מפרודניה. זה היה ממש אלף לילה ולילה. היום יודעים קצת יותר. אצלנו בקיבוץ זה כבר ענין שבשגרה".

אתה יודע מריו שהגידול האורגני נקי מהדברה אבל הרבה יותר יקר מגידול רגיל.

"זה לא נכון שהאורגני יקר יותר. זו חקלאות בתחילת הדרך ועוד לא כל כך יודעים איך מגדלים. לכן צריך לקחת בחשבון שזה יותר יקר. חשוב לדעת שהבעיה הבריאותית בארץ הולכת ונעשית יותר חריפה. בונים עוד בתי חולים ומייצרים עוד תרופות ומרוויחים המון, ומי שמפסיד זה החקלאים

רד החקלאות שלפי שעה אינו מספק מדריך. אם המשרד לא יפעל, יהיה קשה להתקדם. בתחום הייצוא - עשרה אחוזים של הייצוא החקלאי מישראל הוא אורגני".

אתה תומך בהנדסה גנטית?

"אני נגד הנדסה גנטית. אני לא רוצה לפגוע בטבע. אנחנו יודעים לשנות. לא נדע חס ושלום איך להחזיר אם יהיו בעיות. יש כאן הרבה פוליטיקה איך להצליח עם יותר אורגני. זו בעיה אנר-שית ממדרגה ראשונה. אני לא מחפש פרנסה או כבוד. רק את האמת. מצאנו אמת בחקלאות אורגנית אבל יש עוד הרבה ממה ללמוד".

מריו לוי מסכם: "הי רצון שה' יתברך ייתן לנו את העוז והכוח הנפשי והגופני להמשיך במצווה חשובה זו".